

POSUDEK VEDOUcíHO MAGISTERSKÉHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

NÁZEV: *Votivní dary vybraných katolických poutních míst: Teoretická reflexe a analýza dochovaných příkladů*
59 stran textu, seznam pramenů a použité literatury, rozsáhlá obrazová a textová příloha

AUTORKA: Tereza KOLMAČKOVÁ

VEDOUcí PRÁCE: PhDr. Jan ZDICHYNEC, Ph.D.

Odevzdáno na Ústavu filozofie a religionistiky FF UK v dubnu 2018.

Vedení práce T. Kolmačkové jsem přijal rád z několika důvodů. Kandidátku totiž již déle znám a měl jsem tu možnost být i u obhajoby její bakalářské práce. Předkládaná diplomová práce je dále dokladem tolik potřebné a proklamované mezioborovosti. Téma mě navíc zajímá a jeho stanovení i rozbor dává smysl právě v tomto mezioborovém zpracování, na pomezí religionistiky, teologie, historie a vlastně i filologie (respektive ediční práce). Když mě kolegyně Kolmačková oslovila, zároveň jsem i trochu váhal – přece jen je to první kvalifikační práce, kterou vedu na jiném než svém domovském ústavu. Snad tedy vnesu do religionistické obhajoby jen snesitelnou míru historického uvažování – z mého pohledu se obavy ukázaly jako zbytečné, s T. Kolmačkovou se spolupracovalo velmi dobře.

Posudek rozčlením podle požadovaných pěti bodů. **Co se týče struktury argumentace, hodnotím práci šesti body.** Práce je vystavěna a rozčleněna logicky, ovšem uvítal bych, kdyby se autorka zmínila o databázích votivních obrazů, svém důležitém zdroji, již v abstraktu a stručně je dále v textu charakterizovala (jaký materiál vybírají, z jakého období atd.) Snad by bylo možné práci členit i jinak – možná podle typů zázraků a k nim se vázících vyobrazení a darů, nebo podle jednotlivých poutních míst. Chápu, že vzhledem k nedostatku pramenů T. Kolmačková « lavíruje » mezi příklady z různých oblastí, ale přece jen by bylo na některých místech třeba toto přecházení důkladněji zmiňovat. Také se někdy ve výkladu vytrácí vztah předmětu a zázraku (i když je zřejmé, že jej často na základě dostupných pramenů určit nelze). Lépe by bylo třeba zdůvodnit výběr sledovaných poutních míst – chybí mi tu např. Bohosudov, jako důležité poutní místo českých Němců. V tabulce na s. 41 by mělo být uvedeno, jak dlouhé období Arseniovo, respektive Balbínovo dílo pokrývá, pak by bylo jasnější, o čem tabulka vlastně vypovídá. Vzhledem k časovému vymezení práce by snad mohl být k názvu doplněn podtitul « v raném novověku ».

Formální úroveň hodnotím osmi body. Poznámkový aparát je zpracován bezvadně – jen bych dal přednost průběžnému číslování poznámek pod čarou, nikoli v rámci jednotlivých kapitol. Autorka občas váhá při použití pomlček a spojovníků (s. 14, pozn. 6). Stylisticky i jazykově je diplomní práce na výtečné úrovni, T. Kolmačková píše kultivovaně a živě nejen o otázkách metodologických, ale i v pasážích, řekněme, více narativních. Nalezneme zde jen minimum překlepů (např. v názvu práce je „anlysis“) i pravopisných chyb (v abstraktu, na ř. 3, chybí čárka za větou vloženou, na s. 11 se objeví slůvko „posední“). Na s. 12 (ř. 2) bych použil místo výrazu „dary“ „problematika darů“, někde autorka opakuje slova („věnuje“ – s. 12), chybně je dvakrát „se“ na s. 13 (odstavec 1, ř. 2 odspodu). Nejednotně uvádí „nicejský koncil“ jednou s velkým, jednou s malým –n-, chybně je na s. 17 formulace „vyobrazení mají být provedeny“.

Autorka výborně zvládá i citace zahraniční, zejména anglosaské a německé literatury¹ (a kvalitně ji také překládá). Poněkud lituji, že se nakonec musela v souladu s pokyny ÚFARu rozhodnout pro uvedení pouze svých překladů, nikoli anglických originálů – přece jen, každý překlad je zároveň výklad, a při takto jemně formulovaných tématech by bylo dobré moci nahlédnout i do originálů, navíc v našem prostředí často těžko dostupných. Pokud se uvádějí citace z latinských originálů, jež překládá, zvolil bych opačný postup než autorka – překlady do hlavního textu, originály do poznámky pod čarou. Není třeba opakovat názvy děl v hlavním textu i poznámce pod čarou. Místy opakuje zbytečně informace – např. o svících (s. 30 a později), o tom, že výběr votivních darů nemůže být reprezentativní.

Kvalitní a přesvědčivý je seznam literatury. Drobné připomínky bych měl snad k dosti rozsáhlým, i když nepochybně smysluplným přílohám. Obrazovou přílohu by bylo vhodné rozčlenit na oddíly věnované vlastním obrazům (možná zvláště obecně evropským a těm z českých zemí), jejich umístění v kostelích a ex votům. Hlubšího komentáře a vlastně i interpretace by si zasloužila příloha textová. T. Kolmačková zde velmi pečlivě edituje několik obsírných latinských pasáží, ale zdá se mi, že je nevytěžuje úplně ve vlastním textu (viz též níže).

Práci s prameny v této diplomní práci oceňuji sedmi body. Autorka vychází ze tří typů primárních pramenů: pramenů písemných (narativních a normativních, zejména psaných v latině), obrazových i hmotných, jež získává z internetových databází i z vlastní terénní práce (Svatá Hora, Čenstochová). Prameny řádně cituje, pracuje s nimi metodicky správně, s užitím metod historických, religionistických i editorských. Výpověď různých

¹ Drobné jazykové prohršky najdeme jen v citaci německého sborníku v pozn. 1 na s. 15.

typů pramenů dobře propojuje, vnímá určitou „bezčasovost“ votivních darů. Sama povaha votivních darů s sebou nese určitou ošidnost pramenné základny, jíž si je T. Kolmačková dobře vědoma. Chování dárců je konstantní v čase, zdá se, ale vlastně hmotně málo doložitelné.

Velmi kvalitní je edice latinských textů, ať už z tisku či rukopisu, s dobře reflektovanými a bezvadně zvládnutými edičními pravidly. Najdeme zde jen nepatrně chyb (s. 97, ř. 10 odspodu: *orationes*, s. 104, ř. 11 odspodu – *invenire fuit* – nutno prověřit, s. 108 – *septuaginta*). Vhodné by bylo alespoň česky parafrázovat i pasáže z Balbína a Boromejského (s nimiž autorka pracuje ve vlastním textu práce, nemusela by některé citáty opakovat, např. z XX. kapitoly Balbínovy *Divae montis sanctae*), více je interpretovat a vztáhnout k vlastnímu textu. Zajímavé např. je, že Balbín přímo neuvádí, kde se tabule v kostele nacházejí. Byly zavěšeny třeba i v poutních ambitech? Předpokládal bych to, vzhledem k jejich množství. Pozoruhodná je formulace „ex multis compositum miraculum“, jež by si též zaslouhovala důkladnějšího rozboru. Více by bylo třeba rozebrat i cap. XXI (Panna Maria působí zázraky i na moři, úsek vůbec dosti vypovídá o Balbínově vnímání zázraku). Kvalitnější rozbor by si zasloužil též Balbínův jazyk – jak hovoří o zázracích, nacházíme u něj přísliby situace před i po zázraku, různá jsou oslovení – *Mons Sancta, votum S. Montis*, kde se vlastně vytrácí obecnější působení Boží i Panny Marie; jinde je naopak uvedeno *Divae Virginis, per virginem matrem*. Naopak zase z textu *Litterae Annuae* jasně plyne, že současníci opravdu ostře nerozlišovali mezi votivním darem a fundací. Skutečně v nich nenajdeme žádnou zmínku o umístění votivních darů (naprosto ale chápu, že autorka prostudovala a editovala jen část tohoto velice rozsáhlého pramene)? Snad by dávalo smysl v příštím výzkumu rozšířit perspektivu i etnograficky a chronologicky např. směrem do XIX. století či dokonce (v souvislosti s poutěmi) do orální historie.

Vlastní přínos práce hodnotím sedmi body. Studie T. Kolmačkové je nepochybně samostatná práce se samostatně vystavěnými badatelskými hypotézami, jež dobře podkládá argumenty. Autorka se snaží revidovat dosavadní terminologii v oblasti výzkumu votivních darů (*obraz/vyobrazení*) a přináší vlastní návrhy řešení, inspiruje se dosavadní literaturou religionistickou, historickou i etnografickou a v neposlední řadě správně přejímá ediční pravidla pro vydávání raně novověkých latinských textů.

Práce T. Kolmačkové má nepochybně obecný přesah (osm bodů). Téma je zvoleno odvážně a „průkopnický“, možná riskantně, ale zpracováno je dobře a originálně. Jedná se o problematiku v českém prostředí dosud z této perspektivy de facto neprobádanou. Autorka otevírá řadu otázek, dosud málo zpracovávaných – např. zajímavá dvojkolejnost praxe votivních darů a jejich určité ignorace v oficiálním církevním diskursu. Jistě by se nabízela řada paralel a srovnání, jež nebylo možno na ploše diplomové práce rozpracovat, jako komparaci s poutními místy jiných svatých či jiných řádů než jezuitského. Snad by se vyplatilo pohlédnout i více do středověku a na materii italskou, francouzskou či španělskou, kde je kontinuita poutních míst přece jen o něco větší než ve střední Evropě.

Otázky a drobná nedopatření: Barokní doba není podle mého soudu (alespoň ne ve střední Evropě) dobou XVI.–XVIII. století. Přesněji by měla autorka užívat pojmů *pout'*/*poutní místo*. Také zdůvodnění, proč se *ex vota* nedochovala v našem prostředí, by mělo být z historické perspektivy důkladnější.

Výklad budí dojem, že praxe votivních darů se řídila pravidly každého poutního místa, respektive řádu zvláště – opravdu se vytrácí autorita diecézního biskupa, která přesto měla být rozhodující? Jistě by se nabízelo více se věnovat např. alespoň Staré Boleslavi, kde již výzkum dosti pokročil. Bylo by inspirativní ocitovat práce K. Pařízkové k Hájku u Prahy. Jako další srovnávací materiál lze připomenout poutní místa spravovaná jinými řády, hornolužický Różant, kde se též *ex vota* dochovala, nebo ženské kláštery. Dobré by bylo též projít důkladněji josefinskou legislativu k votivním darům (a bratrstvům ap.) – tuším, že právě josefinská doba „má na svědomí“ nejvíce ztrát na tomto poli. Vamberice leží historicky v Kladsku (nepřesné je jejich označení jako polského místa). Autorka čerpala často z literatury sedmdesátých a osmdesátých let minulého století – věnovali se snad tehdy tematice autoři více, nebo je to jen klam daný dostupností literatury?

Je třeba připomenout, že existují i luteránské epitafy, které by snad mohly skýtat podobnou tematiku jako votivní obrazy (a v poslední době se tato problematika intenzivně zpracovává). Téma by bylo možno důsledněji vymezit vůči kultuře daru u protestantů a také v mimokřesťanských kulturách. Pramínky vlasů se dochovat mohly, jak ukazují např. luteránské *Totenkronen*. Jistě je třeba pracovat i se stylizací zázraků, těžko uchopitelný je především proces mezi samou událostí a jejím zaznamenáním. Co se dělo, když nebyla Panna Marie vyslyšena?

Závěrečné hodnocení: Oceňuji schopnost autorky konstruovat badatelské otázky a přesvědčivě na ně zodpovídat. T. Kolmačková výtečně pracuje s českou i zahraniční literaturou i nevydanými, často latinsky psanými prameny, a s obrazovým materiálem. Požadavky kladené na diplomovou práci tato studie zcela splňuje, a to v neposlední řadě díky postulované i realizované interdisciplinaritě. Na základě bodového hodnocení dosahuje práce šestatřiceti bodů, proto bez rozpaků **navrhuji hodnotit ji známkou výborně.**